

tamen id colligi non potest, sed fortasse potius contrarium; expresse enim D. Thomas ait humanam naturam advenire Verbo, non ut assumptam ad unum esse, prout est naturæ, sicut corpus assumitur ad esse animæ; sed ad unum esse, prout est hypostasis, et ideo non advenire accidentaliter; ubi, ut aperte constat ex principio solutionis, et ex toto litteræ progressu, sermo est de esse existentiæ, et hoc distinguit in esse prout est naturæ, et prout est hypostasis, et negat humanitatem habere a Verbo esse existentiæ, prout est naturæ, sed tantum prout est hypostasis. Unde sentit procul dubio humanitatem secum afferre aliquod esse existentiæ, prout est naturæ. Mens ergo D. Thomæ in ea distinctione applicata ad solutionem argumenti positi est, quod advenit alicui præexistenti, si assumatur ad constitutendum cum illo unum esse personale, non advenire accidentaliter, sed substantialiter; si autem supponat rem perfecte constitutam in esse personali, et afferat novum esse, quod ad constitutionem personæ nullo modo pertinet, accidentaliter advenire.

6. Et hæc solutio ita potest amplius explicari (ne pluribus circa hoc argumentum posset sit opus); nam, si hæc unio ex parte humanitatis consideretur, invenietur illa natura esse quid incompletum in genere substantiæ, et ideo potest substantialiter alteri rei uniri, ut subsistat in illa. Si vero consideretur ex parte Verbi, licet Verbum secundum se sit ens actu completissimum, atque perfectissimum in suo proprio esse, tamen humanitas non ita illi advenit, ut illud proprie informet, nec tantum ut mere extrinsece assistat, sed ut ab illo sustentetur, et in illo subsistat, et ita Verbum tantum se unit illi in ratione et per rationem subsistendi, quæ ita accommodatur humanitati, ut modo ineffabili unam personam cum illa constituat.

7. Tertium argumentum fundatur in hoc principio: quidquid non pertinet ad essentiam vel naturam alicujus, est accidentis ejus. Responsio autem in forma negat hoc principium, tum quia præter essentiam seu naturam est subsistentia, et personalitas, quæ non est accidentis, sed ipsius substantiæ complementum, et ita Verbum non est accidentis humanae naturæ, sed substantialis terminus illius; tum etiam quia hinc fit ut aliqua substantia possit esse natura alicujus suppositi, non essentialis illi, euintrinseca, sed per substantiam unionem conjuncta; neque ut ac-

cidens, sed tanquam vera natura substantialis ad subsistendum assumpta.

8. Quartum argumentum fundatur in auctoritate Damasceni, lib. 3, c. 16, ubi humanitatem vocat, *organum, seu instrumentum diuinitatis*, quæ locutio videtur indicare unionem accidentaliter. Sed explicanda est ex Cyrillo, epistola prima ad Monachos Ægypti, ubi fere eamdem doctrinam habet quam D. Thoma hic, et 4 contra gentes, cap. 41; per illum enim loquendi modum non explicatur proprie ac formaliter hæc unio, quæ immediate ac formaliter ad agendum non est, sicut unio instrumenti, ut sic; sed est ad subsistendum. Tamen, quia nos per operationes percipimus esse rei, ideo a posteriori explicatur hæc unio per rationem instrumenti, et dicitur caro Verbi organum, non qualecumque, sed conjunctum substantialiter, ut corpus organum animæ, et manus, hominis dici potest. Ex hac vero doctrina D. Thomæ licet colligere, quamvis humanitas, vel caro Christi in eo sensu instrumentum Verbi possit appellari, Christum tamen ipsum, seu hunc hominem nullo modo posse hanc appellationem sortiri, ut recte Cyrus supra, contra Nestorium, notavit. Ratio clara est, quia Christus et hic homo dicit ipsum suppositum, quod neque assumptum est, neque instrumentum esse potest, sed ipsum primum operans; caro autem vel humanitas dicit naturam assumptam, per quam suppositum operatur, et ideo in illam convenire talis denominatio potest. Unde ultimo hic notetur multo aliter posse humanitatem dici organum Verbi, quam Patris, vel Spiritus Sancti, quia, sicut per unionem facta est illa humanitas natura ipsius Verbi, et non Patris, nec Spiritus Sancti, ita speciali modo est organum ipsius Verbi; quo fit ut propriæ et vitales actiones humanitatis vere ac proprie tribuantur Verbo; at vero respectu aliarum personarum, non nisi communi ac generali ratione potest dici instrumentum, ad eum modum, quo omnes formæ creatæ, sive omnes causæ secundæ, instrumenta primæ causæ vocari possunt. Legatur de hac comparatione Cajetanus, tom. 3 opusc., tract. 1, orat. 2 ad Alexand. Sextum.

DISPUTATIO VII,

In quinque sectiones distributa.

DE TERMINO INCARNATIONIS QUI PER ILLAM PRODUCITUR SEU RESULTAT.

In his articulis disputavit potissimum D. Thomas de termino hujus unionis, et ideo de hac re præsentem disputationem instituo, quæ convenienti methodo in hunc locum cadit; ut enim actiones aliæ universaliter, ita incarnationis vel unio ad terminum ex ipsa resultantem habitudinem dicit, imo et ab illo videtur rationem sumere. Quamobrem ad explicandum quid sit hæc unio, commode ab ipso termino exordium sumemus. Oportet autem (quod sæpe notavi) distinguere terminum terminantem humanitatem a termino resultante ex unione. Nam de hoc posteriori agemus, non de priori, nisi quatenus ad alium explicandum necessarium sit. In quo etiam intelligere possumus vel id, quod est terminus totus ac integer, productus adæquate per hanc unionem seu per actionem unitivam, vel id quod se habet ut formalis terminus illius actionis, sicut in resurrectione, verbi gratia, quæ est actio uniens animam corpori, adæquatus terminus ejus est hic homo qui resurgit, terminus autem formalis dicitur ipsa anima, ut reunita corpori. Hic ergo præcipue explicabimus terminum totum et integrum. Nam de illo, qui est quasi formalis, commodius sequenti disputatione disseretur.

SECTIO I

Utrum terminus resultans seu productus per incarnationem sit aliqua substantia.

1. Visum est hanc quæstionem premittere, antequam attingamus errores, quos D. Thomas his articulis impugnat, ut ab universalioribus procedamus; quanquam hoc loco referri posset error Nestorii, qui duas in Christo constituens personas vel hypostases solum accidentaliter unitas, necessario negare debuit terminum incarnationis esse aliquam substantiam, vel (quod idem est) incarnationem esse actionem alicujus substantiæ productivam, sed vel nullam actionem esse, sed solum extrinsecam denominationem, ut est per amorem, seu favorem extrinsecum, vel tantum esse productionem alicujus accidentis, quo aliquo modo substantiæ et personæ distinctæ conjugantur. Sed hic error et tractandus est dubio tertio, et late refellendus.

Secundo referri potest sententia asserens incarnationem nullum habere terminum per illam productum, neque accidentalem quidem, neque substantiale, sed tantum terminum terminantem humanam naturam, illumque substantiale esse, scilicet, ipsum Verbum. Sed hoc plane falsum est et impossibile, quia incarnationis est actio realis, quæ in tempore incepit esse; ergo necesse est habere terminum realem per illam productum, quia hoc est de intrinseca ratione talis actionis. Ergo ille terminus non potest esse Verbum ipsum secundum se, quia ut sic non est in tempore productus; oportet ergo aliquid aliud terminum assignare.

2. Dico ergo primo, terminum adæquatum incarnationis esse Deum hominem, seu Verbum ut subsistens in humanitate, seu hunc hominem Christum, ut est unum quid constant ex persona divina, et humana natura. Hæc est doctrina communis Theologorum, cum D. Thoma hic, præsertim art. 6, et clariss. in 3, dist. 2, q. 2, art. 2, q. 3; Cajet. hic, art. 8, dub. 5; et omnium Thomist.; Palaud., dist. 5, q. 4, art. 3; et quamvis Durand. et Scot. soleant in contrarium citari, tamen revera non aliud sentiunt, ut videre est in Scot., dist. 1, quæst. 1; et Durand. ibid. et dist. 5, q. 2, et dist. 6, q. 2. Neque inter Catholicos potest in hoc esse dissensio, quia hæc est assertio fidei; hoc enim sensu definit Concilia, incarnationem terminatam esse ad unitatem Verbi Dei, secundum compositionem ad carnem animatam anima rationali, ut dicitur in V Synod., act. 8, can. 3; et in idem recidit, quod dicunt, Christum, ex divinitate ac humanitate constantem, esse vere unum quid, quod beata Virgo genuit, ut dicitur in concilio Toletan. VI et XI, in Confessionibus fidei; hoc etiam est, quod in Concilio Francoford., in lib. Sacrosyllabo, dicitur: *Quis eum adoptasse in filium creditur, cum tota sancta Trinitas hominem Christum in utero Virginis optata sit?* Hoc etiam sensu definitur sæpe in Conciliis Græcis, hanc unionem factam esse secundum hypostasim, seu subsistentiam, ut videre est in 2 anathematismo Cyrill., et in epist. 8 ejus, receptis in Concilio Ephesino, tom. 1, can. 12 et 14; sensus enim est, hanc unionem tamē esse, ut ex ea resultet una hypostasis Christi in duplice natura subsistens. Denique, cum Scriptura dicit Verbum esse factum carnem, aut Deum factum esse hominem, satis aperte docet hunc fuisse terminum hujus unionis;

idem autem terminus, qui illis verbis complexe significatur, declaratur simpliciter et incomplexe per illum terminum, Hic homo Christus, ut Deus homo. Ratione etiam patet, quia in omni unione terminus adaequatus ex ea resultans, est ipsum compositum, vel quasi compositum ex rebus unitis, ut patet in exemplo supra posito de resurrectione, et idem est omnibus similibus; ergo simpliciter in hac unione terminus est illud unum, quod resultat ex rebus unitis; sed hoc nihil est aliud quam Christus Deus homo; ergo. Et confirmatur, quia hic homo Christus, ut subsistit in duabus naturis, est vere unum quid, ut traditur late in Concilio Ephesino, et Chalcedonensi, act. 1, ubi multa ex Patribus referuntur, et in Symbolo Athanasii expresse habetur: Sicut anima rationalis et caro unus est homo, ita Deus et homo unus est Christus; et infra, q. 17, hoc latius dicetur; sed hoc unum ante hanc unionem non erat, et per illam resultavit, tanquam quid per se primo intentum per illam; ergo est adaequatus terminus ejus.

3. *Objectio.* — *Responsio.* — Dico secundo, primum et adaequatum terminum incarnationis esse substantiale, seu quamdam individuam substantiam. Hæc assertio sequitur aperte ex præcedenti; quia hic homo Christus quedam individua substantia est; sed ille, quatenus Deus homo est, est terminus hujus unionis; ergo. Et confirmari hoc potest ex capite *Cum Christus*, extra, de Hæreticis, ubi Alexander Papa definit Christum, secundum quod est homo, esse aliquid; quam definitiōnem aliqui explicant, ut solum sit contra Manichæos, qui negando veram in Christo humanitatem, consequenter dicebant Christum, ut hominem, non esse aliquid, sed potius nihil, quia non fuit verus homo, sed apprens. Ita exponit Franciscus Penna, in Scholiis ad directorium inquisitorum, 2 p., lib. 2, scholio 3, et videtur favere ratio quæ in textu subiungitur, scilicet, quia sicut Christus verus est Deus, ita verus est homo ex anima rationali et humana carne subsistens. Sed difficile credito est hunc esse sensum illius definitionis, quia, ut constat ex Concilio Lateranense sub eodem Alexandro III, pag. 49, capite vigesimo, illa definitio edita est contra aliquos Pariens. et Rhebens. Doctores, qui eo tempore ita loquebantur. Non est autem credibile eos fuisse locutos in sensu Manicheorum; sed fortasse negabant Christum, ut hominem, esse aliquid,

SECTIO II.

Utrum terminus hujus unionis fuerit aliqua substantialis natura.

4. *Acephali hæretici.* — In haec quæstionē tractandus est error Eutychetis, qui ut intelligatur, advertendum est varios errores extissem illorum, qui unam in Christo naturam posuerunt. Negarunt enim quidam veram unionem inter utramque naturam divinam et humanam, tribuentes Christo vel solam divinam, ut Manichæi et alii antiquiores hæretici; vel solam humanam, ut Paulus Samosat., et alii. Sed hic error non pertinet ad præsentem disputationem; est enim in prima disputatione confutatus. Alii ergo errarunt ponendo in Christo unam naturam conflatam seu resultantem ex unione duarum naturarum, divinæ et humanæ, juxta quem errorem

terminus hujus unionis est aliqua natura substantialis. Qui error variis modis intelligi potest. Primo, ut hæc unio facta sit per confusionem, mixtionem et transmutationem duarum naturarum in unam tertiam, sicut contingit in productione mixti ex simplicibus substantialiter transmutatis, ut tenuit quidam Polemius, ut Theodoret. refert, lib. 4 Hæreticarum fabularum, quin et errorem Eutychetis ita multi Patres explicarunt, quos statim citabo. Et eundem secuti sunt Jacobitæ, apud Niceph., lib. 18, c. 45, et Acephali, duce Severo, ut sumitur ex VII Synodo, Act. 1, circa finem, in fragmento vitæ sancti Sabbæ, quorum fit mentio in V Synodo, Act. 1, in libello Monachorum ad Menam, et in alio ad Synodus, et aliis locis ejusdem actionis; et Concil. Hispal. II, c. 12; et Damasc. contra hos scripsit librum de natura composita, ex cuius discursu et rationibus constat hos hæreticos posuisse compositionem unius naturæ in Christo per veram mixtionem, sicut mixtum dicitur componi ex elementis. Refert etiam Nicephor., I. 18, c. 45, hos vocatos esse Acephalos, quia sine Episcopis degebant, qui sunt capita Ecclesiarum, quod etiam notavit Sanderus, lib. 7 de Visib. Monarch., hæres. 106, melius quam Castro, qui, verbo *Christus*, hæres. 4, dixit dictos esse Acephalos, quia duce caruerunt, quod falsum esse constat ex dictis.

2. Secundo modo ab aliis assertus est hic error, quod, scilicet, hæc una natura resultaverit per conversionem humanitatis in divinitatem. Hic fuit error Eutychetis, quantum ex Leone Papa colligitur, epist. 1 ad Flavianum, et ex epistolis Flaviani ad ipsum, quæ ante illam habentur inter epist. Leonis; ubi tamen dicitur Eutychetem excitasse errorem Valentini et Apollinaris. Sed intelligendum est quantum ad unitatem naturæ, nam in modo aliter erravit. Vigilius etiam, lib. 1 et 2 contra Eutychet., eodem modo explicat hunc errorem, et evidentissime Augustinus, hæres. 90; Ambrosius, lib. de Incarnatione, c. 6, ubi mutationis et conversionis etiam mentionem fecit, tacito tamen nomine Eutychetis. Ita etiam refert hunc errorem Nicephor., lib. 18, c. 45; Theodoret., lib. 4 Hæret. fabular., et confutat illum in dialogo *Inconfus.* et immutab. Hac etiam ratione dixit Eutyches Christum subsistere ex duabus naturis, non in duabus, quia censuit duas naturas unione facta non permansisse. Ideo etiam dicebat divinitatem passam fuisse et crucifixam, ut

3. Tertio modo errarunt alii e converso ponendo unam naturam in Christo, per conversionem divinitatis in humanitatem. Ita Apollinar., qui non totam divinitatem, sed quamdam ejus particulam ab illa decisam dixit conversam fuisse in humanitatem, vel (quod idem est) humanitatem factam esse ex divinitate. Ita refert Augustinus, hæres. 55; et Epiph., hæres. 76, ubi contra hunc errorem refert epist. Athanas. ad Epictet.; idem Euthym., 2 p. Panopl., tit. decimo quinto; et Niceph., lib. 11 Histor., c. 12; et Soerat., lib. 5 Tripart., c. 44; sæpe tamen in historiis, seu auctoribus antiquis hi errores ex diverso explicandi modo confunduntur, et eisdem auctoribus tribuuntur, quoniam, ut ex Cyrillo, epist. 30, constat, et ex eodem Cyrillo refertur in citato loco, ex VII Synodo, perinde existimabant dicere Verbum in humanitatem esse conversum, vel e contrario humanitatem

in Verbum. Ac denique hos errores fuisse antiquissimos in Ecclesia, etiam ante Eutychetem vel Apollinarem, constat ex Irenæo, in Expositione fidei, ubi sic inquit: *Vos, qui ad baptismum aspirare singitis, qui, ut tollatis duas naturas, questiones tales proponitis, qui mixturam, confusionem, et mutationem in deitatem ex corpore, ut hæc confundatis, commiscimini, qui nunc in carnem Verbum versum asseritis, nunc carnem in Verbi essentiam, et hac mentis depravatione nihil vos sapere ostenditis*, etc. Sed et novos hujus temporis hæreticos hac Eutychiana hæresi fuisse infectos referunt Lindanus, dialogo 2 sui Dubitantii; et Eckius, contra confessionem Zuinglii; isti enim (ut inferius latius, q. 16, videbimus) eam unionem inter humanitatem et divinitatem somniant, ut alterius naturæ attributa omnia, alteri naturæ etiam in abstracto communicentur, quod sine confusione vel unius naturæ in aliam transmutatione, ne concipi quidem potest.

4. Quarto modo declarari potest hic error, ut non per transmutationem alicujus naturæ in aliam, sed per compositionem una natura ex duabus resultaverit, utraque in suo esse integra manente, solumque in unione mutatione facta, ad eum modum quo ex anima et corpore una natura consurgit. Hujus erroris sic explicati meminit Justinianus imperator, in edicto fidei ad Joan. II; et Castrus, verbo *Christus*, hæres. 4, suspicatur Eutychetem hoc sensu errorem suum asseruisse, propter quædam verba Gelasii Papæ, lib. de Duabus naturis contra Eutychetem, circa medium, qui habetur tom. 5 Biblioth. Sanct.; sed nihil ex eo colligi potest, nam, licet dicat Eutychetem explicare suum errorem illo exemplo animæ et corporis, non tamen ait eumdem modum unionis posuisse; quin potius in principio libri aperte significat Eutychetem, eum sensum in suo errore, quem nos supra explicuimus, tenuisse, et aperte Euthym., lib. 2 Panopl., tit. 45, ex Athanas. refert, tam hæreticos quam Catholicos, illo exemplo animæ et corporis in explicando hoc mysterio usos fuisse, diversa tamen ratione, illos ad divinitatis mutationem, et eversionem humanitatis, nos vero solum ad ostendendum fieri posse, ut duarum rerum una solum persona sit. Huc etiam spectat error eorum qui veram animam in Christo negaverunt, asserentes Verbum loco animæ in Christi carne fuisse, hi enim consequenter asserere tenebantur unam naturam fuisse ex Verbo et

carne compositam. Sed contra hunc errorem dicemus quæst. 5. Fundamentum omnium istorum errorum fuit, quia non intelligebant unam personam esse posse nisi unius naturæ, nihil enim inter personam et individuum naturam distinguebant; quia ergo in Christo unam personam confitebantur, divinam et humanam, inde inferebant unam in eo esse naturam, aliquo modo ex divina et humana conflatam. Ita colligitur ex Concilio Chalcedon., actione 1, et ex Patribus supra citatis. Præsertim ex Vigilio, Theodor., Damasc., et ex eodem Damascen., lib. 3, c. 3; et Gregor. Nysse., lib. de Differentia essentiæ et hypostasis, et D. Thoma, 4 Contra gentes, c. 35.

5. *Duae in Christo naturæ integræ*. — Dico primo, in Christo Domino post incarnationem duas permansisse naturas integras et inconfusas, divinam videlicet et humanam. Est conclusio de fide definita in Concilio Ephesino I, et Chalcedonens., præsertim act. 5, in 2 fidei definitione; in V Synodo, præsertim act. 1, et collatione 8, can. 8, et in VI Synodo, act. 11, 13 et 18; et Lateran., sub Martin. I, consultat. 5, a can. 4, usque ad 9; et in Lateranens., sub Innocent. III, quod habetur in cap. *Firmiter extra*, de Sum. Trinitat. et fid. Catholi.; et in Florent., in litteris unionis; et in Toletan. IV, V et XI, et in Hispal. II, c. decimo tertio, ubi plura Scripturae testimonia congeruntur, et optime ex Leone Papa, Epist. 10 ad Flavian.; et recipitur tanquam dogma fidei in citato edicto Justiniani imperatoris. Secundo, hanc veritatem probant late, et defendant Patres supra citati, præsertim Gelas., Athanasius, Vigil., Justinus, Epiph., Damascenus, et Theodor. in dialogo Inconfusus, qui plures refert; et Boet., lib. de Duabus in Christo naturis contra Eutyc. et Nestor.; et Fulgent., lib. 4 ad Trasimundum. Tertio probatur breviter ex principiis supra positis in 2 disput., nam Filius Dei, seu Christus Dominus, post incarnationem permansit verus Deus; mansit ergo in illo integra et perfecta divinitas. Similiter permansit etiam verus homo; igitur veram et integrum humanitatem conservavit, quia verus homo vera humanitate constitui debet.

6. Et confirmatur ad hominem contra hæreticos. Illi enim fatentur, quia Christus est Deus et homo, necessarium esse ut ex duabus naturis subsistat. Sed essentialis ratio hominis et Dei non minus requirit subsistere in vera divinitate et humanitate, quam ex illis,

quia homo, vel Deus, et universe omnis substantia non constituitur et denominatur talis essentialiter a natura ex qua facta est, sed a natura in qua subsistit, et quæ in re ipsa manet, quæ est quasi forma, et ratio ut talis sit. Et ad hoc confirmandum est optimum testimonium Pauli ad Philip. 2: *Qui cum in forma Dei esset, id est, cum in divina natura subsisteret, non rapinam arbitratus est esse se aequalē Deo, sed semetipsum exinanivit, non quidem amittens naturam Dei, sed formam servi accipiens*, id est, naturam humanam, per quam est in similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo. Confirmari etiam hoc potest illis testimoniosis, in quibus aliquando tribuuntur Christo proprietates quæ illi convenient ratione divinitatis, ut esse imaginem et figuram paternæ substancialiæ, esse unum cum Patre, esse principium Spiritus Sancti, et similia. Et illis, in quibus tribuuntur ea ex quibus vera humanitas constat, ut caro, anima, sanguis, et similia, de quibus infra suo loco. Confirmant hoc etiam testimonia in quibus nunc Christus dicitur aequalis Patri, nunc minor; hæc enim propter diversas naturas dici necesse est, quia per eamdem naturam non potest esse minor et aequalis, et ideo nunquam Spiritus Sanctus dicitur minor Patre aut Filio, quia nullam habet inferiorem naturam. Tandem divinitas Christi saepe variis miraculis et testimoniis Angelorum, et ipsius Dei Patris declarata est; vera autem humanitas passione, et morte, et aliis humani corporis defectibus satis est comprobata. De hac probatione legatur Hilar., qui eleganter illam persequitur, lib. 2 de Trinit. Ultimo, arguitur ratione, quæ inter explicantum articulum D. Thomæ sufficienter tradita est, et iterum in sequenti conclusione indicabitur.

7. Dico secundo: terminus hujus unionis non fuit aliqua substantialis natura ex humanitate et divinitate constituta. Est de fide, et probatur facile ex dictis. Primo, quia non potuit illa natura resultare ex duabus, aliquo ex tribus primis modis in tribus primis erroribus indicatis. Primo, quia si utraque vel altera natura esset in aliam commutata, Christus aut non esset verus Deus, aut non esset verus homo, aut neutrum esset. Imo nec Patri, nec nobis consubstantialis intelligi posset. Secundo, quia necessarium esset divinam naturam fuisse aliquo modo mutatam, ut circa litteram D. Thomæ declaratum est. Tertio, quia Christus passus fuisset, et mortuus in